

**ONDERWIJS  
INSPECTIE**

OOG VOOR KWALITEIT



**Vlaamse  
overheid**

## **BELEIDSSAMENVATTING: RAPPORT DIGITAAL ONDERWIJS**

**ONDERZOEK NAAR DE KWALITEIT VAN HET DIGITAAL ONDERWIJS IN VLAAMSE  
SCHOLEN**

Oktober 2022

## BELEIDSSAMENVATTING

### (1) Het onderzoeksofzet: hoe organiseren onze basis- en secundaire scholen hun digitaal onderwijs?

De onderwijsinspectie kreeg de opdracht om mee te werken aan de evaluatie van de implementatie van Digisprong door jaarlijks te rapporteren over de digitale vooruitgang van de scholen gewoon en buitengewoon basis- en secundair onderwijs. De eerste evaluatie - een nulmeting - voerden we uit aan de hand van een digitale bevraging via de VOI.CE-app<sup>1</sup>, een laagdrempelig communicatiekanaal tussen de onderwijsinspectie en diverse onderwijspartners.

De bevraging liep van 30 mei tot 17 juni 2022 en peilde naar de mate waarin digitaal onderwijs vorm krijgt in het Vlaamse leerplichtonderwijs. Het rapport dat voorligt, geeft daar een breed zicht op: we rapporteren over (1) het ICT-beleid op scholen, over (2) het ICT-gebruik in de onderwijsleerpraktijk en over randvoorwaarden zoals (3) digitale competenties, (4) attitudes en (5) infrastructuur, tijd en ondersteuning. Dit doen we vanuit het perspectief van verschillende actoren: onderwijsprofessionals (schoolleiders, leden van het zorgteam, ICT-coördinatoren en leraren), leerlingen vanaf het vierde leerjaar en ouders van leerlingen uit het leerplichtonderwijs. In totaal analyseerden we de antwoorden van 7481 respondenten om een antwoord te krijgen op onze onderzoeksvragen. De aantallen zijn breed gespreid over de verschillende doelgroepen en onderwijsniveaus:

		bao	so	bubao	buso
2443	Leerlingen	1497	854	42	50
2801	Ouders	1301	1413	41	46
2237	Onderwijsprofessionals	1390	660	105	86

*Onderzoeksrapport: op pagina 13 tot 27 vind je een uitgebreide toelichting bij de onderzoeksmethode, met onder meer een gedetailleerde profilering van de groepen respondenten.*

### (2) De resultaten: een verhaal van verschillende invalshoeken

#### Een doeltreffend ICT-beleid?

Volgens zeven op de tien onderwijsprofessionals beschikt hun school over een schooleigen ICT-visie en hebben ze ook een doeltreffende strategie om die visie te realiseren. Ongeveer een kwart van de schoolleiders stelt dat dit voor hun school (nog) niet het geval is. Verder beschikken scholen naar eigen zeggen over voldoende autonomie om een eigen ICT-beleid te voeren (82%), maar ervaren ze het beschikken over voldoende middelen om het eigen ICT-beleid te verwezenlijken in 45% van de gevallen als een knelpunt.

Het hebben van pedagogisch-didactische en technische afspraken over het gebruik van ICT in de onderwijsleerprocessen die de praktijk aansturen en de horizontale en verticale samenhang stimuleren, blijkt dan weer een aandachtspunt te zijn binnen elk van de onderwijsniveaus en -vormen. Bijna een kwart van de bevrageerde onderwijsprofessionals geeft aan dat hun school niet over dergelijke technische afspraken beschikt (23%), voor pedagogisch-didactische afspraken is dat zelfs meer dan een kwart (26%). Hoewel uit de bevraging naar voren komt dat volgens een groot deel van de onderwijsprofessionals (82%) de eigen school de ICT-gerelateerde professionalisering stimuleert en kansen creëert voor haar teamleden om expertise en ervaringen over ICT te delen met elkaar, blijkt

<sup>1</sup> Zie [www.onderwijsinspectie.be/nl/voice](http://www.onderwijsinspectie.be/nl/voice)

het toch ook een werkpunt te zijn om een doelgericht professionaliseringsbeleid uit te bouwen. Vooral in het buitengewoon onderwijs blijkt het afstemmen van de ICT-gerelateerde professionalisering op de behoeften en noden van de teamleden een aandachtspunt.

De leerlingen en ouders geven tot slot aan dat zij het gevoerde ICT-beleid in scholen als weinig participatief en transparant ervaren. Ruim een op de drie leerlingen en vier op de vijf ouders heeft het gevoel dat hun mening niet gevraagd wordt over het ICT-beleid dat de school voert. Een ruime meerderheid van ouders geeft aan dat ze niet altijd op de hoogte zijn van de wijze waarop hun kind digitale toestellen, zoals laptops of tablets, in de klas gebruikt..

*Onderzoeksrapport: op pagina 31 tot 43 vind je uitgebreide analyses voor de groepen/profielen van respondenten en voor de onderwijsniveaus.*

### **Een doordacht gebruik van ICT in de onderwijsleerprocessen?**

80% van de leraren geeft aan te vertrekken vanuit de didactische meerwaarde die ICT biedt in hun onderwijsleerprocessen. Toch blijkt dit nog niet voor elke leraar een vanzelfsprekendheid te zijn. Het is belangrijk om digitale leermiddelen niet als een doel op zich te zien, maar als een middel om de efficiëntie en de effectiviteit van het leren, en het realiseren van de leerplandoelen te versterken.

78% van de leraren geeft aan dat ze ook vanuit de onderwijsbehoeften van leerlingen vertrekken wanneer ze digitale leermiddelen inzetten in hun onderwijsleerprocessen. Toch schijnen heel wat leraren de verschillende mogelijkheden van ICT nog te onderbenutten en zetten ze ICT vooral in om informatie op te zoeken, te verwerken en te presenteren en om leerstof in te oefenen. Daartegenover staat dat minder dan twee op drie leraren kiest voor communicatie, online samenwerking en mediawijsheid als prioritaire doelen.

Uit de antwoorden van de onderwijsprofessionals blijkt dat leraren wel gebruikmaken van ICT om de kennisverwerving en ontwikkeling van vaardigheden en attitudes bij leerlingen te stimuleren, maar dat de brede evaluatie van de digitale competenties bij slechts iets meer dan de helft van de leraren gebeurt. Reflecteren op een beter gebruik van ICT met leerlingen gebeurt zelfs door minder dan de helft van de leraren. Slechts een op de twee leerlingen geeft aan feedback te krijgen op digitale taken die hen vooruithelpt in hun leerproces. Driekwart van de leden van het beleidsteam bevestigen deze resultaten en geven aan dat afspraken op schoolniveau hiervoor (nog) ontbreken. Zowel het basis- als het secundair onderwijs kan dus nog werk maken van een schoolbrede en systematische observatie en evaluatie van de ICT-competenties van leerlingen.

Tot slot zien we in het secundair onderwijs verschillen binnen de vakgebieden om de digitale onderwijsleerpraktijk verder te versterken. Dat is jammer want kwaliteitsvol digitaal onderwijs mag geen praktijk zijn van enkel de ICT-leraar in de scholen. De integratie van ICT in de verschillende vakgebieden verdient extra aandacht.

*Onderzoeksrapport: op pagina 47 tot 77 vind je uitgebreide analyses voor de groepen/profielen van respondenten en voor de onderwijsniveaus (inclusief vakgebieden).*

### **Zijn de nodige digitale competenties aanwezig?**

Op vlak van digitale competenties onderscheiden we binnen deze bevraging didactische en technische digitale competenties bij leraren. Uit de resultaten blijkt dat vooral leraren zichzelf voor beide aspecten sterk inschatten, terwijl leden van het beleidsteam aangeven meer kennis van de didactische mogelijkheden en minder technische digitale competenties te hebben. Beleidsleden schatten de digitale competenties van hun eigen schoolteam echter minder sterk in en worden hierin bevestigd

door de antwoorden van de ICT-coördinatoren. Leerlingen tonen datzelfde hoge vertrouwen in de eigen digitale competenties, dat zelfs verder toeneemt naarmate leerlingen vorderen in het secundair onderwijs. Ander onderzoek toont echter aan dat beide groepen de neiging hebben om hun digitale competenties te overschatten (Maderick et al., 2016; Poret et al., 2018). Het is als school dus belangrijk om blijvend in te zetten op de digitale geletterdheid van zowel het schoolteam als van de leerlingen.

Tot slot stellen we vast dat, ondanks het feit dat de meerderheid van de ouders zich voldoende digitaal competent voelt om hun kind te ondersteunen bij het maken van digitaal huiswerk, er toch verschillen zijn tussen de ouders onderling (afhankelijk van de buurtcontext, de talige achtergrond, het opleidingsniveau ...).

*Onderzoeksrapport: op pagina 81 tot 100 vind je uitgebreide analyses voor de groepen/profielen van respondenten en voor de onderwijsniveaus.*

### **En wat met de attitudes?**

We stellen vast dat een zeer ruime meerderheid van de onderwijsprofessionals in Vlaanderen een positieve attitude heeft ten aanzien van ICT. Leraren zijn zowel van mening dat ICT een belangrijke meerwaarde kan bieden in de lessen als dat ze het belangrijk vinden dat leerlingen tijdens hun lessen met ICT leren werken. We stellen echter vast dat de antwoorden van leraren in het secundair onderwijs zeer uiteenlopend zijn en dat nog niet alle leraren overtuigd zijn van de relevantie om leerlingen ook tijdens de eigen lessen met ICT te leren werken.

Ook de leerlingen in deze bevraging hebben een positieve attitude ten aanzien van ICT. Ongeveer driekwart van de leerlingen vindt het belangrijk dat ze leren werken met digitale toestellen. Minder overtuigd, maar nog steeds positief, zijn ze van het feit dat het gebruik van digitale toestellen hen ook effectief helpt bij het leren. Naarmate leerlingen vorderen in het secundair onderwijs, neemt hun positieve houding ten aanzien van ICT echter af.

Ouders die deelnamen aan de bevraging delen over het algemeen de mening van leerlingen. Ze vinden het belangrijk dat hun kind leert werken met digitale toestellen op school, maar zijn het minder overtuigd dat digitale toestellen hun kind ook daadwerkelijk helpen bij het leren. We kunnen ons vanuit die vaststelling de vraag stellen of toestellen altijd even functioneel worden ingezet.

*Onderzoeksrapport: op pagina 104 tot 112 vind je uitgebreide analyses voor de groepen/profielen van respondenten en voor de onderwijsniveaus.*

### **Randvoorwaarden voor succes: hoe zit het met infrastructuur, tijd en ondersteuning?**

Wanneer we aan onderwijsprofessionals de vraag stellen welke randvoorwaarden in hun school reeds vervuld zijn, dan geeft de meerderheid aan dat de school en de klas voldoende uitgerust zijn met digitale leermiddelen en materialen. Zeven op de tien onderwijsprofessionals stelt dat elke leraar op school een eigen ICT-toestel ter beschikking heeft. De analyse volgens onderwijsniveau wijst uit dat dit vooral in het gewoon basisonderwijs het geval is, terwijl de percentages voor de andere onderwijsniveaus lager liggen.

Hoewel meer dan de helft van de leerlingen volgens zowel de ouder- als leerlingenbevraging in het over een eigen digitaal toestel beschikt, is dat lang niet voor alle leerlingen het geval. In zeer veel gevallen kan het kind een toestel van de school gebruiken. Sommige van die toestellen blijven op school, andere leerlingen en ouders geven aan dat ze het toestel mee naar huis kunnen nemen. Zeker binnen het secundair onderwijs stellen we vast dat de beschikbaarheid van digitale toestellen binnen de onderwijsvormen nog sterk wisselt. Leerlingen uit bso lijken minder gebruik te kunnen maken van

digitale toestellen van de school en delen vaker een toestel met andere gezinsleden dan leerlingen uit aso en tso.

Leerlingen die geen gebruik kunnen maken van een digitaal toestel van de school en die thuis niet over een eigen toestel beschikken, dreigen digitaal uit de boot te vallen. Ook gezinnen die thuis geen internettoegang hebben, vormen weliswaar de minderheid in deze bevraging, maar zijn wel nog steeds aanwezig. We adviseren dan ook dat scholen in hun ICT-beleid rekening houden met de bestaande verschillen tussen leerlingen.

De meeste onderwijsprofessionals wijzen ook op een gebrek aan voldoende tijd om ICT te leren gebruiken. Ook de didactische ondersteuning in de scholen is in ruim de helft van de gevallen onbestaande, terwijl bijna twee derde van de onderwijsprofessionals wel beroep kan doen op technische ondersteuning. Dat blijkt ook uit de bevraging van de ICT-coördinatoren die zichzelf sterker inschatten op vlak van technische competenties dan op vlak van didactische competenties. Bij de aanwerving van ICT-coördinatoren is het als school dus zeker interessant om voor een breed profiel te kiezen of om er ten minste voor te zorgen dat beide vormen van ondersteuning aanwezig zijn.

*Onderzoeksrapport: op pagina 116 tot 138 vind je uitgebreide analyses voor de groepen/profielen van respondenten en voor de onderwijsniveaus.*

### **(3) Conclusies en aanbevelingen: een verhaal van verschillende snelheden**

Op basis van de antwoorden in dit brede perceptieonderzoek lijken de visie en het strategisch beleid op ICT alsook de nodige professionalisering in de scholen vlot te verlopen. Toch zijn er verschillende snelheden in scholen waar te nemen. Zo heeft niet elke school een visie op ICT die is afgestemd op de context en input van de school. Ook hebben scholen niet altijd een doeltreffende strategie om die visie te realiseren.

Daarnaast stellen we ook verschillende snelheden vast op het vlak van digitale competenties bij het schoolteam. Een goed professionaliseringsbeleid dat rekening houdt met de noden en behoeften van het schoolteam kan deze competenties versterken. Bovendien onderstreept de positieve relatie tussen digitale competenties en attitudes van leraren ten aanzien van ICT het belang om bij professionaliseringsactiviteiten te vertrekken vanuit de meerwaarde die digitale leermiddelen kunnen hebben als ze functioneel worden inzet.

De meerderheid van ouders en leerlingen voelen zich in mindere mate betrokken bij het ICT-beleid op school. De communicatie met leerlingen en ouders over het gevoerde ICT-beleid op school en in de klas, alsook welke kansen de school biedt om op het niveau van de school, de leerling en het gezin digitale drempels weg te werken, kan beter. Daarnaast is het belangrijk om rekening te houden met de vastgestelde verschillen tussen leerlingen en hun ouders op vlak van digitale competenties en attitudes ten aanzien van ICT.

De meerderheid van de bevroegde leraren geeft aan dat ze zowel vanuit de didactische meerwaarde die ICT biedt als de onderwijsbehoeften van hun leerlingen vertrekken bij het integreren van digitale leermiddelen in de onderwijsleerprocessen. Wel blijkt het voor deze leraren nog geen evidentie om digitale competenties van leerlingen breed te evalueren. Ook beleidsleden geven aan dat afspraken op schoolniveau hierover vaak ontbreken. Door leerlingen actief te betrekken bij de evaluatie en samen te reflecteren over het gebruik van digitale leermiddelen kunnen ze immers zicht krijgen op hun eigen leerproces en krijgt ook de competentie mediawijsheid de aandacht die het verdient.

Wanneer we tot slot polsen naar de randvoorwaarden voor kwaliteitsvol digitaal onderwijs maken de onderwijsprofessionals zich niet zozeer zorgen over competenties en attitudes dan wel over de

middelen (voor de aankoop en het onderhoud van de toestellen, internetaansluitingen, updates van softwareprogramma's, informatiebeveiliging ...). De zorg om structurele middelen die de garantie moeten bieden voor voldoende continuïteit is hierbij een belangrijk aandachtspunt om aan de blijvende digitale noden te voldoen en kwaliteitsvol digitaal onderwijs ook op lange termijn te waarborgen.

*Het volledige rapport is terug te vinden op [www.onderwijsinspectie.be](http://www.onderwijsinspectie.be) (Andere opdrachten/Onderzoeken).*